

PRISTUP KRITIČKOJ
ANALIZI POJMA
TRANZICIJE

-
- ▶ Tranzicija predstavlja istorijski specifičan oblik prelaska jednog tipa društva u drugo
 - ▶ Suština tranzicije se svodila na tehničko-instrumentalna pitanja:
 - ▶ Kako će se sprovesti tranzicija
 - ▶ Kojim sredstvima će se sprovesti tranzicija
 - ▶ U kojem roku će se sprovesti tranzicija

-
- ▶ Redukcija složenog teorijskog problema na instrumentalnu dimenziju postiže se prećutnim prihvatanjem niza pretpostavki:
 - ▶ Opšta volja stanovništva da živi u kapitalističkom sistemu
 - ▶ Koji su ciljevi tranzicije

Formalno, tranzicija se može razložiti na tri momenta:

Ishodište (socijalizam)

Cilj kretanja (kapitalizam)

Tok transformacije

-
- ▶ Socijalizam se shvata kao sistem koji se zasniva na političkoj determinaciji
 - ▶ Kapitalizam se poima kao sistem u kojem tržišna privreda počiva na privatnom vlasništvu, a njihov nerazdvojni činilac je demokratski politički poredak
 - ▶ Sam prelaz iz jednog sistema u drugi se operacionalizuje na skup tehničkih procedura pomoću kojih se jednopartijski politički sistem transformiše u predstavnički parlamentarni sistem, a državno vlasništvo se preobražava u privatno

-
- ▶ Sve tri pretpostavke su ne samo pojednostavljene, nego u nekim aspektima i netačne:
 - ▶ Socijalizam kao politički naddeterminantno društvo bi značilo da sa ukidanjem političkog monopola znači i nestanak socijalizma sistema samog po sebi, što se u praksi nije dogodilo.
 - ▶ Specifičnost smjera iniciranja promjena - dok su one u kapitalističkim društvima kretale odozdo u bivšim socijalističkim društvima taj smjer djelovanja je odozgo, od strane političkih struktura.
 - ▶ Totalitarizacija društva

-
- ▶ Nastojanje države da i u tranzicionom periodu zadrži redistributivnu ulogu doprinosi zadržavanju čitavog „prtljaga“ ranijih odnosa, institucija i vrijednosti.
 - ▶ Ne samo iskustva istočnoevropskih zemalja, već i prelazak iz feudalizma u kapitalizam pokazuje da niz oblika društva koje se mijenja urasta u nastajuće odnose
 - ▶ Slom socijalističkog sistema dešava se u eri dominacije neoliberalnog kapitalizma što je u velikoj mjeri desfinisalo njihovu buduću putanju razvoja
 - ▶ Šok-terapija nasuprot gradualizmu

-
- ▶ Neoliberalna politika dovodi do preraspodjele dohotka u korist bogatih slojeva, uz smanjenje obima beneficiranih usluga za siromšne, kao i marginalizovanje uloge sindikata.
 - ▶ Potpuno uklanjanje države kao unutrašnjeg i spoljašnjeg ekonomskog regulatora vodi u periferijalizaciju većine postsocijalističkih društava.
 - ▶ Neoliberalna doktrina je ostvarila svoj osnovni cilj – otvaranje „istočnog blok“ prema svetskom kapitalističkom sistemu i njegovo integrisanje
 - ▶ Sve zemlje koje su uspješne prevladale zaostalost nijesu koristile neoliberalni model, već kombinaciju privatne inicijative i aktivne državne regulacije

-
- ▶ Najznačajniji problemi koji se javljaju u vezi sa interpretacijom tranzicije su oni koji se odnose na samo shvatanje prelaska iz jednog sistema u drugi.
 - ▶ Socijalistička „epizoda“ se tumači kao odstupanje od evolutivne linije istorijskog razvoja koja predstavljaju savremena kapitalistička društva.
 - ▶ Tranzicijski problemi se rješavaju na principima modernizacijske teorije koja se empirijski pokazala kao neuspješna prilikom njene primjene u Južnoj Americi 1960-ih godina.
 - ▶ Primjena modernizacijskog modela razvoja u Istočnoj Evropi, i pored njegovog neuspjeha u Južnoj Americi, ukazuje na njegovu instrumentalnu ulogu.

- ▶ Modernizacijske teorije tradiciju tretiraju kao puku suprotnost modernosti koja se mora ukloniti da bi se društva razvijala.
- ▶ Tranzicija se u ovom kontekstu shvata kao skup akcija kojim se odnosi, institucije, vrijednosti zapadnog društva prenose na tlo istočnoevropskih zemalja.
- ▶ Problem ovog pristupa je što što nikakvog „praznog prostora“ – vrijednosnog, insitucionanog i sl. vakuma nema i ne može biti.
- ▶ Akteri – modernizacijska elita
 - ▶ Državna administracija
 - ▶ Preduzetnici
 - ▶ Obrazovna, naučna, kulturna elita

-
- ▶ Društvena rekonstrukcija je započela institucionalizacijom pluralističkog političkog sistema, dok je tržišnu, na privatnom vlasništvu zasnovanu, transformaciju trebalo sprovesti političkim sredstvima, preko državnih aparata.
 - ▶ Problem predstavlja način stvaranja ekonomske elite
 - ▶ Uspostavljanje političko-finansijske oligarhije

-
- ▶ LITERATURA: Lazić Mladen (1995): ***Pristup kritičkoj analizi pojma tranzicije***, Luča, XII/1-2 (1995), str. 42-48
 - ▶ <http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF2/M.%20Lazic,%20Pristup%20kritickoj%20analizi%20pojma%20tranzicije.pdf>